

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและวัตถุประสงค์

มนุษย์พยายามแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองแต่มนุษย์ก็ยังได้รับความทุกข์กันอยู่นั่นเอง ทั้งนี้เพราะมนุษย์พากันคิดว่า การได้สิ่งที่ตน"พอใจ" คือ "ความสุข" จึงพยายามแสวงหาสิ่งที่ตนพอใจ มาสนอง"ความต้องการ" หรือ "ความอยาก" ของตน นั่นก็คือสนองความพอใจในผลลัพธ์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ในวันหนึ่ง ๆ นั้นมนุษย์จะต้อง"อยาก" ไม้อย่างใดก็อย่างหนึ่ง แล้วก็ปฏิบัติไปต่าง ๆ เพื่อสนอง"ความอยาก" เมื่อผลเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ไม่ทำให้มนุษย์หยุดอยากได้ มนุษย์ยังอยากอย่างอื่นต่อไปอีก ฉะนั้นมนุษย์จึงทำอะไร วันหนึ่ง ๆ หลายอย่าง ด้วยความอยากหลาย ๆ ชนิดผลที่เกิดขึ้นก็คือทำให้มนุษย์ยังวนเวียนอยู่ในความอยาก ซึ่งตรงกับพุทธปรัชญาว่า "สังสารวัฏ" แปลว่าการหมุนเวียนอยู่ในสังสาร (ที่ท่องเที่ยว) และถ้ามนุษย์ไปยึดถือส่วนใดส่วนหนึ่งเข้าแล้วก็จะเป็นทุกข์ขึ้นมาทันที เช่นขณะที่ผลเกิดขึ้นมาสนองอยาก มนุษย์จะรักและหวงแหนจนเกิดวิตกกังวล ห่วงใย มันก็กลายเป็นความทุกข์ ฉะนั้นเป็นอันว่าสังสารวัฏเป็นวงกลมแห่งความทุกข์โดยตลอดนับเป็นการติดข้องสับสนในทุกข์ของมนุษย์

การแสวงหาสิ่งที่"พอใจ" เพื่อสนอง"ความอยาก" ของมนุษย์เป็นการแก้ปัญหาชีวิตด้วยวิธีชลา หรือความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ถ้ามนุษย์แก้ปัญหาด้วยปัญญาคือความรู้ เท่าทันความเป็นจริงของชีวิต เอาชนะความอยากได้ก็จะทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ มีอิสระเสรีจากความทุกข์ทั้งปวง จะสามารถมีชีวิตอยู่เหนือความทุกข์และได้พบกับความสุขที่แท้จริง นั่นคือความหลุดพ้นจากทุกข์ของมนุษย์

พุทธปรัชญา เถรวาทมีกำเนิดในประเทศอินเดียและมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งก็เหมือนกับปรัชญาอินเดียระบบอื่น ๆ คือ "ความรู้สึกไม่พอใจต่อสภาพที่เป็นอยู่ของชีวิต โดยเห็นว่า

ชีวิตมนุษย์นั้นเต็มไปด้วยทุกข์... จึงพยายามคิดค้นแสวงหาทางที่จะทำให้ชีวิตนั้นหลุดพ้นไปจากสภาพที่เป็นทุกข์ แล้วบรรลุถึงความสุขที่ไม่เปลี่ยนแปลง คือความสุขนิรันดร"¹

เนื่องจากฐานะที่พุทธคำสอนเป็นคำสอนที่มีความสำคัญของชาติ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ถ้าได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์ในพุทธปรัชญา ซึ่งได้แก่ความคิดเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นจากทุกข์ มาวิจัย คงจะเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน ในการที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตได้ ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกเรื่องนี้อย่างมาวิจัย โดยวางวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อให้ได้ทราบชัดเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นจากทุกข์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ความหมาย เหตุผล และแนวคิดของพุทธปรัชญา เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว
3. วิธีการนำความคิด เรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นจากทุกข์ มาใช้ให้เป็น

ประโยชน์แก่ชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา

สมมุติฐาน และขอบข่ายของการวิจัย

การติดข้องในทุกข์ตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท ก็คือการเวียนว่ายตายเกิด หรือสังสารวัฏนั่นเอง หมายถึงการวนเวียนอยู่ในทุกข์ ไม่มีปัญญามองเห็นความจริงของชีวิตพอที่จะทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ ดังนั้นการติดข้องในทุกข์จึงเป็นหลักความจริงที่ตรงกันข้ามกับความหลุดพ้นจากทุกข์ และเป็นความจริงที่คู่กันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะถ้ามนุษย์สามารถพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือ การติดข้องอยู่ในทุกข์แล้ว ก็จะต้องพบกับความหลุดพ้นจากทุกข์ ถ้ามนุษย์สามารถถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ก็หมายความว่าสามารถหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดหรือการติดข้องในทุกข์ได้นั่นเอง

¹ดร.สุนทร ณ รัชต์, ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ (กรุงเทพมหานคร :

ดังนั้นหากนำทั้งสองเรื่องมาพิจารณาประกอบกัน ก็จะทำให้เข้าใจพุทธปรัชญาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือทำให้ทราบแนวความคิดทั้งแง่บวกและแง่ลบ คือทำให้ทราบเกี่ยวกับจุดหมาย อุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหาชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่เท่าที่มีผู้ได้ค้นคว้าไว้แล้วนั้น ส่วนมากมักจะนำมากล่าวเพียงด้านเดียว คือเรื่องของความหลุดพ้นจากทุกข์ สำหรับเรื่องการติดข้องในทุกขนั้นยังไม่เป็นที่แจ่มแจ้ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรทำความเข้าใจอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อพุทธปรัชญาในเรื่องการแก้ไขปัญหาวินัยดังกล่าว

สำหรับขอบเขตการวิจัยนั้นจำกัดอยู่ในวงแนวความคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท โดยวิเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับการติดข้องและความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยเน้นหนักเกี่ยวกับจุดหมาย อุปสรรค และการแก้ไขปัญหาวินัยของมนุษย์ ที่พยายามหนีความทุกข์ เพื่อพบความสุขที่สมบูรณ์ถาวร หรือความสุขที่แท้จริง

เพื่อความกระจ่างชัดในพุทธปรัชญาเถรวาทในเรื่องการติดข้องและความหลุดพ้นจากทุกข์ ผู้วิจัยจึงได้เปรียบเทียบแนวคิดในเรื่องนี้ของปรัชญาอื่น เดียวกันพุทธกาล กับพุทธปรัชญาเถรวาทไว้ในบทสุดท้าย

วิธีการวิจัย และแหล่งข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์หลักคำสอนเรื่องนี้ ตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา โดยอาศัยการอ่านหรือเก็บข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้นแม้เนื้อหาจะเป็นการเรียบเรียงอธิบายไปตามข้อมูล แต่ก็เป็นการพยายามที่จะตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แหล่งข้อมูลที่น่ามาค้นคว้าและวิจัยที่เป็นเอกสารหลักก็คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และมีปกรณ์วิเศษ และอรรถกถาต่าง ๆ เช่น วิสุทธิมรรค ปรมัตถโชติกะ อภิธัมมตถสังคหะ และอภิธัมมตถวิภาวิณีฎีกา เป็นต้น ส่วนเอกสารรอง ได้แก่ เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. ทำให้เข้าใจ เรื่อง การติดขัดและความหลุดพ้นจากทุกข์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งความหลุดพ้นจากทุกข์นี้มีบ เป็นจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนา และการติดขัดในทุกข์เป็นความจริงอีกด้านหนึ่งของความหลุดพ้น ซึ่งถ้า เข้าใจความจริงที่คู่กันทั้งสองด้านนี้แล้วจะทำให้เข้าใจพุทธปรัชญาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ทำให้ทราบแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทในเรื่องเกี่ยวกับจุดหมาย อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาของตนได้อย่างถูกต้อง โดยไม่ต้องมัวไปลองผิดลองถูกกับปัญหาที่ตนยังไม่เคยประสบมา นับว่าเป็นแนวทางสัดไปสู่จุดหมาย คือความสุขที่แท้จริงของชีวิต
3. พุทธปรัชญาทั้งด้านการติดขัดและความหลุดพ้นจากทุกข์นี้ ยังไม่เคยมีผู้วิจัยมาก่อน งานวิจัยนี้จึงอาจใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงสำหรับผู้วิจัย เรื่องอื่น ๆ ในพุทธปรัชญาหรือใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่สนใจด้านนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย